

Cuprins

<i>Înainte de meșter</i>	33
<i>Meșterul</i>	107
<i>Cupola</i>	223
<i>După meșter</i>	409
<i>Nota autoarei</i>	512
<i>Mulțumiri</i>	514

Elif Shafak

Ucenicul arhitectului

Traducere din limba engleză
și note de Ada Tanasă

POLIROM
2015

Vinovatul n-a fost găsit niciodată. Impărțindu-se între școala seraiului, menajerie și șantier, Jahan nu prea avea timp de gândit. Până și de mâncat mânca pe fugă. Abia acum înțelegea că să fii ucenicul lui Sinan însemna să fii silit să muncești fără-nctare. De curând, *șeyhülislam*-ul poruncise să se ridice moscheii peste tot. Dăduse edict după edict, înștiințându-i pe oameni că aceia care nu mergeau la rugăciunile de vineri aveau să fie pedepsiți, astfel încât să le fie învățatură de minte tuturor. Fiece musulman, de la oraș sau de la sat, era nevoit să se roage de cinci ori pe zi și să meargă la cea mai apropiată moschee. Cum oamenii care mergeau la moschee erau, drept urmare, de două ori mai numeroși, Sinan și ucenicii lui aveau de lucru mai mult ca oricând.

Nici nu isprăviseră bine moscheea Șehzade, că se apucară s-o ridice pe următoarea. Jahan nu izbutise încă să șterpească vreun aspru din cuferele cu bani. Totul era vegheat cu strășnicie și fiecare para cheltuită era trecută pe hârtie. Dar, pe când căuta felurite căi de-a șterpeli câte ceva pentru căpitanul Gareth și visa să se răzbune pe tatăl lui vitreg, fără să știe, se cufundă în lumea desenatorilor.

Nu reuși să afle nici o veste despre Mihrimah, darămite s-o vadă. Lucru ciudat, în lipsă, fata ajunsese să însemne tot mai mult pentru el. Impăturindu-și inima ca pe-o batistă, păstră înlăuntru amintirea după-amiezilor petrecute împreună. Nu-i mărturisi dorul de ea decât lui Chota, care se îngreuna pe zi ce trece, având o poftă de mâncare mai mare decât umbra pe care-o lăsa pe pământ.

În vară, Sinan și cei patru ucenici ai săi începură lucrul la cea mai îndrăzneată înfăptuire a lor: Süleymaniye. Moscheea pe care sultanul îi însărcinase s-o ridice pentru el avea să-i preamărească pe vecie numele. Cu mult înainte de-a se hotări unde să așeze piatra de temelie, Sinan îi pusese pe măcelari să aducă mai multe vaci și oi tăiate și jupuite. Acestea fură atârinate de cârlige și lăsate să putrezească în mai multe locuri. În fiecare zi, Sinan cerceta carnea. Dacă se strica mai repede însemna că acolo era mai multă umezeală. Fiindcă umezeala măcina clădirile așa cum moliile găureau hainele, se ferea de astfel de locuri. Alese unul unde aerul era uscat și pământul destul de solid ca să reziste la cutremure. Așezată pe o colină, moscheea, ca și sultanul de la care își luase numele, avea să vegheze asupra întregului oraș.

Toate materialele erau alese cu grijă. Plumbul și fierul fuseseră aduse din Serbia și Bosnia, lemnul – de la Varna. Marmura era din țările arabe, din locul unde se înălțase odată palatul regelui Solomon, fețele ei netede oglindind încă frumusețea reginei din Saba. O coloană uriașă era din Baalbek, Orașul Soarelui. Șaptesprezece stâlpi de sprijin fuseseră luați din hipodrom, tulburând stafia mânioasă a împărătesei Teodora.

Salahori erau cu sutele: robi de la galere și oameni tocmiți. Aproape jumătate dintre ei erau creștini, o mică parte, evrei și restul, musulmani. Sinan numise pentru fiecare ceată câte un supraveghetor care să aibă grijă ca lucrurile să meargă strună. Chiar și așa, tot trebuia să străbată întruna șantierul de la un capăt la altul, ca să se încredințeze că treburile mergeau bine.

— Meștere, de ce nu te sui în spinarea lui Chota? îl întrebă Jahan. Poate să te ducă oriunde vrei.

— Vrei să mă sui călare pe elefant? zise Sinan, inveselit.

Cu toată șovăiala, când băiatul puse *howdah*-ul pe spinarea lui Chota și îl pofti la plimbare, nu dădu înapoi.

Înainte de-a porni, Jahan vorbi în șoaptă cu elefantul.

— Fii blând cu meșterul. Nu-l zdruncina prea tare.

Cu pași domoli, merseră greoi până la șantier, apoi pe cărarea de pietriș către mare, până când zarva sutelor de oameni care

lucrau cot la cot se prefăcu într-un zumzet îndepărtat. Într-un târziu se opriră, privind cum o ceață subțire se ridica de pe țârm. Sinan, cu o bucurie copilărească în glas, spuse:

— Se pare că pot călări un elefant.

De atunci, arhitectul și elefantul străbătură șantierul împreună, ivirea lor făcându-i pe salahori să zâmbescă. Toată lumea muncea din greu. Deasupra lor, aerul era plin de sudoare și de praf. Totuși, în Istanbul erau mii de guri rele, niciodată mulțumite, care îi ponegreau. Ce lucruri cumplite spuneau! Că Sinan n-ar fi fost destul de inzestrat ca să ducă la bun sfârșit o asemenea însărcinare înaltă. Că fura lemn și marmură ca să-și mărească el casa. Că, fiind creștin din naștere și prin creștere, n-ar fi fost în stare să clădească o moschee atât de uriașă – și, chiar dacă izbutea, cupola i s-ar fi prăbușit în cap.

Minciunile lor îi amărau sufletul lui Jahan. Nu o dată îi veni să strige din răspuțeri către șirurile de case de dedesubt să-și țină gura. În fiecare zi se trezea dis-de-dimineată, cu nădejdea că vântul risipise zvonurile de ieri. În fiecare seară mergea la culcare strivit sub povara altor noi invinuiri.

Într-o după-amiază, sultanul veni să vadă cum merge treaba. De cum auzi tropot de copite, Jahan știu că bârfele îi ajunseseră la urechi și îi otrăviseră inima. Vacarmul făcut de maiuri, fierăstraie, topoare și securi încetă. În tăcerea așternută, sultanul trecu întocmai ca vântul. Ținând strâns hățurile, privi încruntat în jur de pe spinarea armăsarului său. Era îmbrăcat cu niște haine simple din lână maronie – dusă era vremea caftanelor de atlas în culori ce-ți luau ochii. Odată cu vârsta și din pricină că suferea de gută, devenise mai pios. Lăsând deoparte vinul, renunțând la plăceri, poruncise ca toate instrumentele muzicale din serai să fie aruncate în foc. Printr-o hotărâre a Divanului, cârciumile, casele rău famate și cafenelele de curând deschise fuseseră silite să-și închidă obloanele; toate băuturile, chiar și braga, care avea mereu căutare, fuseseră oprite. Noul Soliman îl inspăimânta pe Jahan.

Sinan îl întâmpină cu o plecăciune.

— Înălțimea Ta, ne faci o mare cinste.

— E-adevărat ce-am auzit despre tine? Răspunde!

— Ai putea, stăpâne, să-mi spui ce-ai auzit despre umilul tău rob? Întrebă Sinan.

— Se vorbește că ai pierdut o grămadă de timp prețios cu zorzoane și inflorituri – e-adevărat?

— Pot să te-ncredințez, Luminăția Ta, că mi-am dat toată osteneala ca moscheea să fie minunată și pe dinăuntru, și pe dinafară. Am de gând s-o ridic cu cea mai mare măiestrie și...

— Ajunge! i-o tăie sultanul. Nu pun nici un preț pe inflorituri. Cum n-ar trebui să faci nici tu, dacă ești înțelept. Îți poruncesc să isprăvești numaidecât. Nu mai întârzia nici o zi! Vreau să văd cupola, nu ornamentele.

Dojenit dinaintea salahorilor și ucenicilor săi, Sinan se albi la față. Totuși, când vorbi, părea liniștit:

— Cupola și ornamentele nu pot fi despărțite.

— Arhitectule! N-ai auzit ce-a pățit desenatorul străbunului meu, Mahomed Cuceritorul? Avea același nume ca tine. O prevestire neagră, nu-i așa?

Sinan răspunse cu grijă, de parc-ar fi vorbit cu un băiat ursuz:

— Am auzit ce soartă tristă a avut, Înălțimea Ta.

— Atunci știi ce-i așteaptă pe cei care nu-și țin făgăduielile. Ai grijă să nu te numeri printre ei!

Când sultanul plecă, se apucară iar de treabă. Însă lucrurile nu mai erau la fel. Plutea ceva nou în aer – mirosul deznădejdiei. Deși nu se dădeau în lături de la muncă, dar nici nu se lăsau pe tânjală, se simțeau abătuți. Dacă nu erau în stare să-i facă pe plac sultanului, ce rost avea să muncească pe brânci? De ce să se spetească dacă munca lor nu era prețuită?

În zilele următoare, Jahan pândi un prilej de-a vorbi cu Sinan. Abia spre sfârșitul săptămânii izbuti să se apropie de meșter. Înconjurat de pergamente, cu spinarea încovoiată, desena. Când îl văzu pe băiat, pe buze îi înflori un zâmbet obosit.

— Cum merge cu lecțiile?

— Trag nădejde să fii mândru de mine, meştere.

— Fără îndoială c-o să fiu.

— Meştere, zilele trecute sultanul a pomenit de un arhitect. Unul care are acelaşi nume cu dumneata. Ce s-a întâmplat cu el?

— A, Atik Sinan...

Tăcu, de parcă numele lui ar fi spus totul. Apoi îi istorisi povestea lui. Atik Sinan fusese marele arhitect al seraiului în vremea sultanului Mahomed, cel care cucărise Constantinopolul. Harnic şi dăruit cu trup şi suflet meşteşugului său, era cel mai priceput. Toate îi merseseră din plin până când se apucă să ridice o moschee pentru sultan. Mahomed Cucăritorul voia ca aceasta să fie cea mai semeată dintre toate moscheile ridicate vreodată. Printre care şi Hagia Sofia. Prin urmare, pusese să i se aducă, de peste mări şi ţări, cele mai înalte coloane. Când află că arhitectul scurtase coloanele fără măcar să-l întrebe, se mânie cumplit. Îl învinui că îl împiedica dinadins să-şi atingă ţelurile. Bietul Atik Sinan încercase să-l lămurească: întrucât Istanbulul era un oraş supus cutremurelor, trebuia să se gândească întâi şi-ntâi la siguranţă, aşa că scurtase coloanele ca să facă moscheea mai trainică. Lui Mahomed nu-i plăcu răspunsul său. Puse să fie azvârlit în cea mai grozavă temniţă şi să i se taie mâinile. Apoi să fie bătut până nu mai rămâne strop de viaţă în el. Aşa se făcea că cel mai iscusit meşter din ţinuturile otomane murise singur, în chinuri cumplite, într-o temniţă neagră de lângă mare. Cine se îndoia de poveste putea să meargă s-o citească de pe piatra lui de mormânt.

Lui Jahan începu să-i tremure buza de jos. Până atunci îşi închipuisese că doar hoţii şi ereticii trăiau sub ameninţarea sorţii. Acum îşi dădea seama că până şi viaţa meşterilor cinstiţi atârna de cel mai subţire fir de păr. Dacă se supăra, sultanul avea să-i trimită numaidecât la spânzurătoare. Cine putea să lucreze într-o asemenea încordare?

Privindu-l, Sinan îi puse o mână pe umăr.

— Măiestria e un dar de la Dumnezeu. Dar ca s-o aduci la desăvârşire, trebuie să munceşti din greu. Asta trebuie să facem.

— Nu te temi că...

— Fiule, mă tem de mânia sultanului la fel de mult ca și tine. Însă nu de asta trudes. Dacă n-aș nădăjdui la răsplată și nu m-aș teme de pedeapsă, aș munci oare mai puțin? Nu cred. Muncesc ca să cinstesc darul primit de la Dumnezeu. Orice meseriaș sau meșter încheie un legământ cu Cel de Sus. Tu l-ai încheiat pe-al tău?

Jahan făcu o față amărâtă.

— Nu pricep.

— Îngăduie-mi să-ți dezvălui o taină, zise Sinan. Închipuie-ți numai că sub temeliea fiecărei clădiri ridicate, nu contează dacă e mică sau mare, se află Miezul Universului. Atunci o să muncești cu mai multă grijă și mai mult drag.

Jahan strânse din buze.

— Nu înțeleg ce-nseamnă asta.

— Ai să-nțelegi, îi răspunse Sinan. Munca de arhitect e un sfat cu Dumnezeu. Și unde i se aude mai tare glasul decât în Miezul Universului?

Jahan deveni curios.

— Și unde-i locul ăsta, meștere?

Dar înainte să apuce Sinan să răspundă, Gabriel cel Nins dădu buzna înăuntru, pământiu la față.

— Stăpâne, soarta ni-i pecetluită, marmura...

De săptămâni întregi, așteptau o încărcătură de marmură din Alexandria. Corabia sosise în sfârșit, dar fără încărcătura prețioasă. Când îl luară la întrebări, căpitanul le spuse că fuseseră prinși de-o furtună atât de cumplită, încât trebuiseră să arunce jumătate din marfă. Nimeni nu-l crezu, însă nici nu puteau dovedi că lucrurile ar fi stat altfel. Sinan trebuia să-și schimbe desenul și să mai scoată din coloane.

În serai, sultanul Soliman devenea tot mai nerăbdător de la o zi la alta, pe măsură ce lucrul întârzia din ce în ce mai mult. În această vreme, minunatele coloane sortite moscheii Süleymaniye zăceau pe fundul Mării Roșii, castele pentru pești.